IX kadencja

KANCELARIA SEJMU
Biuro Komisji Sejmowych

PEŁNY ZAPIS PRZEBIEGU POSIEDZENIA

■ **Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej**
(nr 60)
z dnia 13 kwietnia 2021 r.

Pełny zapis przebiegu posiedzenia

Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej (nr 60)

13 kwietnia 2021 r.

Komisja Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, obradująca pod przewodnictwem posła **Tomasza Ławniczaka (PiS)**, przewodniczącego Komisji, rozpatrzyła:

– informację Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli „Ograniczanie spożycia napojów alkoholowych”.

W posiedzeniu udział wzięli: **Małgorzata Motylow** wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli wraz ze współpracownikami, **Mariusz Cichomski** dyrektor Departamentu Porządku Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, **Marek Stańczuk** naczelnik wydziału w Departamencie Zdrowia Publicznego Ministerstwa Zdrowia wraz ze współpracownikami, **Piotr Kulesza** zastępca dyrektora Biura Prewencji Komendy Głównej Policji, **Katarzyna Łukowska** pełniąca obowiązki dyrektor Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wraz ze współpracownikami oraz **Marek Wójcik** pełnomocnik Zarządu Związku Miast Polskich.

W posiedzeniu udział wzięli pracownicy Kancelarii Sejmu: **Sławomir Jakubczak**, **Agnieszka Jasińska** i **Jolanta Osiak** – z sekretariatu Komisji w Biurze Komisji Sejmowych.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Szanowni państwo, otwieram 60. posiedzenie Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej.

Witam członków Komisji obecnych na sali oraz na łączach internetowych. Witam także przedstawicieli Najwyższej Izby Kontroli na czele z panią wiceprezes Małgorzatą Motylow oraz pełniącym obowiązki dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu panem Andrzejem Aleksandrowiczem. Witam też przedstawicieli Ministerstwa Zdrowia. Witam przedstawicieli Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z panią Katarzyną Łukowską na czele. Witam też przedstawicieli organizacji samorządowych i pozostałych uczestników naszego posiedzenia.

Informuję, że posiedzenie zostało zwołane przez panią marszałek Sejmu na podstawie art. 198j ust. 2 po zasięgnięciu opinii przewodniczącego Komisji i będzie prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie się na odległość.

Zanim przejdziemy do realizacji porządku dziennego, sprawdzimy kworum. Proszę szanownych państwa o naciśnięcie przycisku do głosowania – bezpośrednio tych, którzy są na sali, natomiast wszystkich, którzy są na łączach internetowych, poprzez swój tablet. Proszę bardzo.

Szanowni państwo, stwierdzam kworum. Jeszcze będzie można oddawać głosy – informacja dla tych, którzy ewentualnie by się spóźnili na nasze posiedzenie.

Informuję też, że zgłoszenia do zabrania zabranie głosu w dyskusji przez posłów należy wysyłać na adres email kstr@sejm.gov.pl.

Szanowni państwo, po stwierdzeniu kworum informuję, że porządek dzienny dzisiejszego posiedzenia przewiduje rozpatrzenie informacji Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli „Ograniczanie spożycia napojów alkoholowych”. Przechodzimy do realizacji porządku dziennego. Proszę pana dyrektora o przedstawienie informacji o wynikach kontroli „Ograniczanie spożycia napojów alkoholowych”. Panie dyrektorze, oddaję głos.

Mamy problemy. Pan dyrektor Aleksandrowicz… Momencik. Coś trzeba tam prawdopodobnie nacisnąć. Jeszcze pana, panie dyrektorze, nie słyszymy. Mamy jakieś problemy z połączeniem się z Poznaniem. Jeszcze nie słychać…

Sprawozdanie przedstawia pan dyrektor Aleksandrowicz z Poznania, tak? W takim razie proszę panią wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli Małgorzatę Motylow. Może z panią będziemy mieć połączenie.

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli Małgorzata Motylow:

Szanowny panie przewodniczący, szanowni państwo, Delegatura NIK w Poznaniu przeprowadziła kontrolę „Ograniczanie spożycia napojów alkoholowych". Była to kontrola, którą przeprowadziliśmy z własnej inicjatywy. W tej kontroli postawiliśmy sobie pytanie, czy podmioty administracji publicznej podejmowały skuteczne działania w celu ograniczenia spożycia napojów alkoholowych w kontekście realizacji obowiązków wynikających dla tych podmiotów z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Kontrolą objęliśmy Ministerstwo Zdrowia, Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, a także organy stanowiące i wykonawcze 26 gmin z terenu województw dolnośląskiego, łódzkiego, małopolskiego, pomorskiego, śląskiego i wielkopolskiego.

W tym momencie chciałam poprosić pana przewodniczącego o możliwość przekazania głosu panu dyrektorowi Delegatury w Poznaniu, panu Andrzejowi Aleksandrowiczowi, który miał przedstawić szczegółowe wyniki kontroli. Jeśli pan przewodniczący pozwoli, spróbujemy jeszcze raz poprosić pana dyrektora.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Oczywiście, pani prezes. Jeszcze raz łączymy się z Poznaniem. Czy będziemy słyszeć pana dyrektora Aleksandrowicza? Jednak trzeba tam coś nacisnąć… Być może jeszcze raz trzeba się zalogować…

Pełniący obowiązki dyrektor Delegatury Najwyższej Izby Kontroli w Poznaniu Andrzej Aleksandrowicz:

Czy teraz mnie słychać, drodzy państwo?

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Teraz słychać. Głos oddaję panu dyrektorowi Delegatury NIK w Poznaniu Andrzejowi Aleksandrowiczowi. Panie dyrektorze, ma pan głos.

Pełniący obowiązki dyrektor Delegatury NIK w Poznaniu Andrzej Aleksandrowicz:

Serdecznie dziękuję. Mam nadzieję, że wszystko złe już za nami i teraz będę mógł przedstawić państwu sprawnie całą prezentację informacji o wynikach kontroli. Bardzo dziękuję i proszę o wyrozumiałość, jeśli chodzi o drobne problemy sprzętowe.

Szanowni państwo, tak jak powiedziała pani wiceprezes Małgorzata Motylow, tym razem postanowiliśmy sprawdzić, w jaki sposób organy publiczne realizują podstawowy obowiązek określony w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. To jest pytanie definiujące cel główny naszej kontroli. Niestety liczne kontrole i informacje w przestrzeni publicznej, które państwo również pewnie śledzą, wskazują na to, że spożycie alkoholu w naszym kraju rośnie. Niestety prognozowany jest dalszy wzrost tego spożycia.

Wraz ze spożyciem alkoholu rosną oczywiście szkody związane ze spożyciem alkoholu. Tutaj mamy oczywiście przede wszystkim na myśli uszczerbek na zdrowiu, uszkodzenia organów wewnętrznych, liczne choroby, uszkodzenia ciała, w konsekwencji również skrócenie długości życia obywateli, spadek ich sprawności, wydajności w pracy. Są to problemy oczywiście również społeczne – rodzinne, konflikty z prawem, problemy ekonomiczne w konsekwencji często prowadzące również do bezdomności.

Szacuje się według różnych danych, że skutki ekonomiczne szkód spowodowanych przez spożywanie alkoholu sięgają od 3 do 5%. Są to więc wartości niezwykle wysokie i w skali naszego kraju mówimy o kwotach rzędu 20–30 mld zł.

Szanowni państwo, to pytanie główne definiujące cel kontroli, które dotyczy działań organów administracji publicznej, oczywiście koresponduje z przepisem, o którym mówiliśmy już – o art. 1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alko-

holizmowi. Jeśli chodzi o ustawę, to ona przewiduje, że jednym z głównych narzędzi do osiągnięcia tego celu jest ograniczenie dostępności alkoholu. Mamy tutaj na myśli przede wszystkim oczywiście dostępność ekonomiczną i dostępność fizyczną. Fizyczna to jest możliwość dostępu do punktu nabycia alkoholu, a dostępność ekonomiczna to jest możliwość ekonomiczna dokonywania zakupu.

Pozostałe cele, które zdefiniowaliśmy w ramach tej kontroli, to odpowiedź na pytania: czy prawidłowo wykonywano zadania na rzecz zmniejszenia dostępności alkoholu, czy prawidłowo wykonywano zadania mające zapewnić przestrzeganie prawa w zakresie sprzedaży i reklamy napojów alkoholowych, a także czy rzetelnie podejmowane działania legislacyjne mające na celu ograniczenie dostępności napojów alkoholowych i ich reklamy.

Podmioty, które kontrolowaliśmy, pani prezes już wskazała. Przejdźmy zatem do jednego z naszych głównych ustaleń kontroli. Analizując dane dotyczące spożycia napojów alkoholowych w ostatnich latach, w sposób oczywisty widać, że ten wzrost jest istotny. O ile w 2015 r. na jednego mieszkańca naszego kraju średnie spożycie alkoholu liczone w litrach stuprocentowego alkoholu wynosiło 9,4 1, to w 2019 r. już jest to blisko 9,8 l stuprocentowego alkoholu. Największy wzrost w tym zakresie dotyczy wyrobów spirytusowych. *Per capica* to jest ten wzrost z 3,2 l w 2015 r. do 3,7 l w roku 2019.

Ważny fakt – w tym okresie, który wskazuję, cena alkoholu w naszym kraju w niewielkim stopniu się zmieniła. Biorąc pod uwagę, że przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej wzrosło z 3990 zł w 2015 r. do ponad 4900 zł w 2019 r., w sposób oczywisty wzrosła ekonomiczna dostępność alkoholu w naszym kraju. Posługując się obrazowym porównaniem, jeżeli w 2015 r. za przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoba zarabiająca mogła 157 butelek wódki czystej czterdziestoprocentowej, to w 2019 r. – już 204 butelki. Jeśli chodzi o piwo, to ten wzrost jest z 1392 do ponad 1630 butelek piwa. Oczywiście wzrost spożycia łączy się ze wzrostem wartości sprzedaży napojów alkoholowych. Polacy znacznie więcej wydają na alkohol niż jeszcze kilka lat temu. Jak państwo na tym slajdzie widzą, w 2015 r. Polacy na alkohol wydali 34,7 mld zł. W 2019 r. już jest to 40,6 mld zł. Wzrost jest wyraźny i bardzo oczywisty.

Poszukując odpowiedzi na pytanie, dlaczego tak jest, że pomimo iż ustawa zobowiązuje organy publiczne do podejmowania działań ograniczających spożycie napojów alkoholowych, to ten stan się nie zmienia – przede wszystkim odpowiedź na to pytanie wskazują wyniki naszych kontroli w jednostkach samorządu terytorialnego. Ustawa dała samorządom bardzo istotny oręż w walce o ograniczenie dostępności spożycia alkoholu. Gminy mają prawo do ustalenia limitu punktów sprzedaży, a po 2018 r. do limitowania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Gminy w tym zakresie mogą określić limit możliwych punktów czy zezwoleń na sprzedaż alkoholu na swoim terenie. Z ustaleń naszych kontroli niestety wynika, że gminy tego narzędzia nie wykorzystują, a na pewno nie wykorzystują zgodnie z intencją ustawodawcy. Jak państwo widzą na slajdach nr 7 i 8, porównujemy dwa stany prawne w obu latach. W jednym i w drugim przypadku zobaczą państwo, że gminy nie wykorzystują 30 albo 35% punktów sprzedaży czy zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, które ustaliły. Dotąd tak naprawdę każdy przedsiębiorca, który zamierza sprzedawać alkohol, który wystąpi na terenie gminy o takie zezwolenie, nie ma problemu, żeby takie zezwolenie otrzymał. W toku kontroli nie spotkaliśmy się nigdy z taką sytuacją – a przeprowadziliśmy kilkaset kontroli przez ostatnie 20 lat – aby komukolwiek odmówiono zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w związku z wyczerpaniem limitu ustalonego przez radę gminy. Oręż, który ustawodawca przekazał samorządowi, niestety nie jest przez samorząd wykorzystywany.

Proszę państwa, jeśli chodzi o stwierdzony stan, to na kolejnym slajdzie widzą państwo, w jaki sposób gminy kontrolują punkty sprzedaży napojów alkoholowych. Na tych wykresach kołowych przedstawiamy państwu procent punktów sprzedaży, w których nie przeprowadzono żadnej kontroli. Jak państwo widzą, jest to 84, 87 i 86% w poszczególnych latach punktów sprzedaży, które nie były w żaden sposób przez gminy kontrolowane pomimo takiej możliwości i obowiązku. Jeszcze bardziej niepokoi, że 30% gmin nie przeprowadziło kontroli żadnego punktu sprzedaży napojów alkoholowych,

a 65% skontrolowanych przez nas gmin nie zapewniła należytego doboru podmiotów dla tych kontroli.

Niestety gminy zbyt mało korzystają także z fakultatywnych rozwiązań ograniczających dostępność alkoholu. W żadnej z objętych kontrolą gmin nie ustalono maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych odrębnie dla poszczególnych jednostek pomocniczych. Ograniczenie sprzedaży w godzinach nocnych napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży wprowadzono w 30% kontrolowanych przez nas gmin. Ale na gruncie danych krajowych to jest i tak bardzo dużo. W skali kraju w 2018 r. było to tylko 6,5% gmin, a w 2019 r. – jedynie 1,3%. Z możliwości wprowadzenia czasowego lub stałego zakazu sprzedaży, podawania, spożywania oraz wnoszenia napojów alkoholowych w miejscach publicznych w 2019 r. skorzystało ponad 15% objętych kontrolą gmin. W skali kraju wskaźnik ten jest znacznie wyższy, bo wynosi już ponad 50%.

Co również ważne w odniesieniu do działań organów wykonawczych gmin, brak było skutecznych działań dla zapewnienia przestrzegania prawa w zakresie reklamy napojów alkoholowych. Ten obszar również badaliśmy. W 65% skontrolowanych gmin organ wydający zezwolenie nie sprawdzał, czy sprzedawcy przestrzegają zakazu i warunków reklamy napojów. Nie podejmowano też innych niż kontrola działań dla zapewnienia przestrzegania prawa w tym obszarze. Objęte kontrolą gminy wydające zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych nie sprawdzały, czy podmioty prowadzące sprzedaż napojów alkoholowych nie prowadzą reklamy w Internecie. Niestety wyniki naszych czynności kontrolnych, przede wszystkim oględzin przestrzeni publicznej, ujawniły, że w 62% objętych kontrolą gmin stwierdzaliśmy przypadki wskazujące na reklamowanie napojów alkoholowych w sposób niezgodny z przepisami prawa, w 62% skontrolowanych gmin. Oczywiście na co dzień pewnie każdy z państwa tego typu przypadki również widzi.

Przechodząc już do ustaleń kontroli odnoszących się do działalności ministra zdrowia, to stwierdziliśmy niewystarczającą aktywność ministra zdrowia. Z wyjątkiem jednej zakończonej niepowodzeniem inicjatywy z 2017 r., do października 2020 r. minister nie podejmował prac zmierzających do wprowadzenia nowych lub zmiany obowiązujących regulacji, które ograniczyłyby fizyczną dostępność napojów alkoholowych, jak również ich reklamę. Z inicjatywy ministra doszło do zmiany przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i do wprowadzenia od 1 stycznia obecnego roku opłaty za zezwolenie na obrót hurtowy napojami alkoholowymi o pojemności do 300 ml, co ma ograniczyć dostępność ekonomiczną napojów alkoholowych. Chodzi oczywiście o te słynne małpki.

Na marginesie, bo to nie wynika z ustaleń kontroli, jednak z danych bieżących, które są dostępne już przestrzeni publicznej, powołam się na dane Centrum Monitorowania Rynku, według różnych danych te wyniki są różne, ale powołam się na dosyć wiarygodne i miarodajne źródło. Według danych z CMR w styczniu i w lutym w związku z tą zmianą odnotowano dwudziestoprocentowy spadku sprzedaży właśnie tych małpek, o których mówimy, czyli opakowaniach alkoholu o pojemności do 300 ml. Wskazywałoby to, że instrument prawny, który został zastosowany jest skuteczny. Oczywiście on się przekładał na wzrost cen tych produktów i nabywcy rzadziej sięgali po ten trunek w tym opakowaniu, które w opinii wielu ekspertów, również w naszej opinii, bardzo ułatwiał osobom spożywającym alkohol nabycie i spożywanie. Co istotne, w naszej ocenie niewystarczająca aktywność ministra niestety nie korespondowała z licznymi analizami i opracowaniami, które w ministerstwie były wskazującymi na brak skuteczności realizacji zadań w zakresie ograniczania spożycia napojów alkoholowych w naszym kraju.

Pozytywnie oceniliśmy działalność Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. PARPA prowadziła samodzielnie bądź zleciła przeprowadzenie badań, analiz skuteczności obowiązujących w Polsce w tym zakresie przepisów, składała propozycję zmian legislacyjnych mających na celu ograniczenie dostępności alkoholu i jego reklamy. Skierowała w 2019 r. do ministra strategię zadaniową w zakresie ograniczenia spożycia napojów alkoholowych na lata 2020–2025 zawierającą propozycje wdrożenia konkretnych rozwiązań sprzyjających ograniczeniu dostępności fizycznej i ekonomicznej napojów alkoholowych, a także ograniczeniu występowania reklamy w przestrzeni publicznej.

Również pozytywnie oceniliśmy realizację zadań przez prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. UOKiK prowadził, wykonując zadania inspekcji handlowej, w sklepach detalicznych oraz punktach gastronomicznych kontrolę przestrzegania przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości w zakresie promocji i reklamy napojów alkoholowych, opiniował projekty ustaw o zmianie ustawy o wychowaniu w trzeźwości, proponując bardzo istotne rozwiązanie jak wprowadzenie zakazu reklamy napojów alkoholowych i bezalkoholowych mających swoje odpowiedniki alkoholowe. Proponował też zniesienie wyłączenia reklam promocji piwa spod zakazu reklamy napojów alkoholowych, alternatywnie rozszerzenie obowiązku informowania o szkodliwości spożycia napojów alkoholowych we wszystkich przekazach reklamowych i promocyjnych odnoszących się do piwa, bez względu na formę ich udostępnienia.

W oparciu o te ustalenia, które w sposób skrótowy państwu przedstawiłem – informacja o wynikach kontroli je szczegółowo opisuje – oceniliśmy, że działania skontrolowanych podmiotów administracji publicznej mające ograniczyć spożycie napojów alkoholowych poprzez zmniejszenie ich dostępności oraz ograniczenie ich reklamy nie były skuteczne. Ze swoich zadań nie wywiązały się prawidłowo przede wszystkich organy skontrolowanych gmin. Przygotowując i podejmując uchwały dotyczące maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż poszczególnych rodzajów napojów alkoholowych oraz zasad usytuowania miejsc ich sprzedaży i podawania, organy gmin nie uwzględniały ustawowego obowiązku podejmowania działań zmierzających do ograniczenia spożycia napojów alkoholowych poprzez ograniczenie ich dostępności. Większość z objętych kontrolą organów wykonawczych gmin wydających zezwolenia nie wywiązała się rzetelnie z obowiązku prowadzenia kontroli przestrzegania zasad i warunków korzystania z tych zezwoleń. Nie zapewnili oni też wyeliminowania z przestrzeni publicznej reklamy napojów alkoholowych, która została umieszczona w sposób niezgodny z prawem. Niewystarczające były również działania ministra zdrowia. W okresie objętym kontrolą nie doszło do wprowadzenia nowych lub zmiany obowiązujących przepisów, które ograniczyłyby reklamę oraz fizyczną dostępność napojów alkoholowych, a których inicjatorem byłby minister. Prawidłowo z realizacji swoich zadań wywiązała się Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Ale oczywiście na charakter tych podmiotów, ich działalność i zakres kompetencji w sposób bardzo istotny nie wpłynęły na ograniczenie spożycia napojów alkoholowych.

Konkludując, sformułowaliśmy wnioski *de lege ferenda* do ministra zdrowia, które w naszej ocenie będą lepiej służyły realizacji ustawowego celu, o którym wspomnieliśmy państwu na początku prezentacji. Postulujemy zainicjowanie przez ministra zdrowia we współpracy z właściwymi ministrami prac nad wprowadzeniem do systemu prawnego w obszarach regulujących dostępność napojów alkoholowych i zasady ich reklamy rozwiązań umożliwiających skuteczniejsze działania ograniczające spożycie alkoholu takich jak: ustawowe ustalenie maksymalnej liczby mieszkańców na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych, ustawowe ograniczenie godzin sprzedaży napojów alkoholowych, wprowadzenie całkowitego zakazu reklamy napojów alkoholowych, ustalenie minimalnej ceny za standardową porcję alkoholu, a także wprowadzenie sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży w punktach sprzedaży innych niż sklep branżowy w wydzielonym stanowisku zapewniającym nieeksponowanie napojów alkoholowych na pozostałe powierzchnie punktów sprzedaży.

Szanowni państwo, z naszej strony to w tej chwili wszystko. Gotowi jesteśmy odpowiedzieć na wszystkie nurtujące państwa pytania. Bardzo dziękuję.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Dziękuję bardzo.

Szanowni państwo, otwieram dyskusję. Czy jeszcze pani prezes Małgorzata Motylow chciała zabrać dodatkowo głos?

Wiceprezes NIK Małgorzata Motylow:

Bardzo dziękuję. Ta prezentacja była wyczerpująca.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Dziękuję. Przedstawienie było rzeczywiście wyczerpujące.

Szanowni państwo, otwieram dyskusję. W pierwszej kolejności posłowie. Czy ktoś z państwa chciał zabrać głos? Pani poseł Józefa Szczurek-Żelazko. Oddaję głos, bardzo proszę, pani poseł.

Poseł Józefa Szczurek-Żelazko (PiS):

Szanowny panie przewodniczący, szanowni państwo, oczywiście kwestia walki czy też podejmowania działań mających na celu zmniejszenie spożywania alkoholu jest sprawą nie tylko ministra zdrowia, PARPA, jeszcze kilku innych instytucji czy też samorządów. Jest to zadanie zgodnie z ustawą nałożone na prezesa Rady Ministrów. Realizowane jest przez wiele różnych organów państwowych.

Tutaj jest moje pytanie. Państwo ograniczyli te działania w kierunku zmniejszenia spożycia alkoholu do tych kilku instytucji, których rzeczywiście rola w zwalczaniu nadmiernego spożycia jest bardzo duża. Dlaczego tylko takie instytucje zostały wybrane? Wiemy, że uzależnieniu od alkoholu towarzyszą często inne uzależnienia, w kierunku których działają inne instytucje – chociażby nawet Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii czy wiele innych instytucji. Wtedy mielibyśmy taki szerszy ogląd na całość sprawy, czyli całość działań rządu w kierunku ograniczenia spożycia alkoholu.

Kolejna rzecz, na którą chciałbym zwrócić uwagę. Rzeczywiście te działania podejmowane przez samorządy są co najmniej niewystarczające. Państwo proponują na poziomie tutaj ustawowym uregulowanie pewnych kwestii. Myślę, że to należałoby poddać takiej szerokiej dyskusji, dlatego że skądinąd bardzo często rząd spotyka się z takimi zarzutami, że ograniczamy działalność samorządów. Jest to zadanie gmin, ale również innych jednostek samorządu terytorialnego i należałoby się zastanowić, w jaki sposób wpłynąć na to, żeby te działania były bardziej intensywne i bardziej skuteczne, a nie tylko regulować na poziomie ustawowym czy rządowym.

Tak jak pan wspomniał, gminy miały możliwość ograniczania, chociażby wydawania liczby zezwoleń czy ustalenia zakazu sprzedaży alkoholu w godzinach nocnych. Bardzo mało gmin z takiej możliwości skorzystało. Dlatego też myślę, że to będzie wymagało takiej szerokiej dyskusji, bo wchodzimy daleko w te kompetencje samorządu gminnego.

Rzeczywiście sytuacja, jeżeli chodzi o spożycie alkoholu nie jest w naszym kraju najlepsza. Zdajemy sobie sprawę, że ten okres pandemii zapewne jeszcze spowoduje zaostrzenie się tych problemów. Bo rozumiem, że objęty kontrolą był okres do końca 2020 r. Zatem niecały ten okres jest poddany kontroli. Na pewno jest to dla nas sygnał, że należy wymodelować pewne działania, ale również egzekwować aktualnie obowiązujące przepisy prawa w tym zakresie. Raport jest taki niepokojący, dający wiele do myślenia i myślę, że wielu z nas, a szczególnie tutaj przedstawiciele poszczególnych instytucji rządowych, powinno przeanalizować to szczegółowo i zaproponować jakieś działania, które będą skuteczniejsze w walce z nadmiernym spożyciem alkoholu. Dziękuję.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Bardzo dziękuję.

Czy ktoś z państwa posłów jeszcze chciałby zabrać głos? Czy ktoś internetowo zgłasza się? Nie. Czy ktoś z przedstawicieli ministerstw oraz Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych chciałby zabrać głos? Proszę bardzo, pani…

Pełniąca obowiązki dyrektor Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Katarzyna Łukowska:

Katarzyna Łukowska. Witam bardzo serdecznie.

Bardzo dziękuję Najwyższej Izbie Kontroli za wnikliwy raport, który stanowi wsparcie dla działań podejmowanych przez PARPA względem samorządów gminnych. Właściwie chciałam podsumować to jednym zdaniem. Wszyscy chcielibyśmy, bo tak byłoby łatwiej, taniej, przyjemniej, z większą akceptacją społeczną, żeby w sprawie ograniczenia dostępności alkoholu działało takie narzędzie jak edukacja publiczna. Tylko edukacja… Natomiast tak nie jest.

Zgodnie z wynikami badań, również tych, które są podstawą do rekomendacji Światowej Organizacji Zdrowia, najbardziej skuteczne narzędzie, które będą prowadziły

do ograniczenia spożycia napojów alkoholowych, to istotne ograniczenie dostępności napojów alkoholowych w rozumieniu ceny i liczby punktów sprzedaży. To są dwa takie instrumenty. Trzeci instrument to ograniczenie, wręcz zakaz reklamy napojów alkoholowych. W tym sensie ten raport jest dobrze osadzony w podstawach naukowych. Cieszę się, że rekomendacjach nie znalazłam informacji o tym, jakobyśmy się mieli zajmować głównie edukacją. Robimy to. To jest strategia ważna, ale uzupełniająca. Chciałam tym podsumować swoje wystąpienie, oddając narrację Światowej Organizacji Zdrowia tej sprawie. Dziękuję.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Dziękuję bardzo, pani dyrektor.

Czy ktoś jeszcze? Poseł Andrzej Gawron, proszę bardzo, oddaję głos.

Poseł Andrzej Gawron (PiS):

Dziękuję. Panie przewodniczący, szanowni państwo, myślę, że te wnioski, które NIK przedstawił w swoim raporcie, są dosyć zatrważające i powinniśmy podjąć takie działania, które w tych dwu segmentach będą pomagać. Tak jak powiedziała pani dyrektor, jeżeli chodzi o liczbę punktów i cenę alkoholu, na przykład wysokość akcyzy. Z raportu wynika, że siła nabywcza i wynagrodzenie rośnie, czyli za to wynagrodzenie średnie, które w tej chwili przeciętny Polak zarabia, może zakupić więcej alkoholu. Działania edukacyjne czy inne, które są w samorządach podejmowane mające spowodować, by spożycie alkoholu było mniejsze, nie wystarczą.

Podstawowym elementem jest ograniczenie liczby punktów sprzedaży. Z jednej strony jest zysk, który przedsiębiorcy i samorządy mogą wprowadzić do swojego budżetu – ważna jest też liczba osób zatrudnionych w tej branży – a z drugiej strony te wszystkie skutki negatywne, w raporcie NIK były przedstawione. Myślę, że też jakieś ekonomiczne mechanizmy muszą być, które będą na przykład powodowały czy zachęcały samorządy do tego, żeby ograniczać… chyba że już takie twarde przepisy, które powinny być wprowadzone, na przykład przy jakiej liczbie mieszkańców dany punkt może funkcjonować. Szkoda, że samorządy tutaj nie patrzą całościowo, szczególnie jeżeli chodzi o to, jak szkodliwe jest wysokie spożycie alkoholu dla ich mieszkańców. Chyba jednak przeważają te czynniki ekonomiczne. Dziękuję bardzo.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Dziękuję.

Jeszcze gwoli uzupełnienia poseł Józefa Szczurek-Żelazko, proszę bardzo.

Poseł Józefa Szczurek-Żelazko (PiS):

Mam pytanie do przedstawicieli NIK, czy państwo analizowali – w raporcie nie doczytałam się informacji na ten temat – w jaki sposób są wykorzystywane środki przez samorządy gminne z tak zwanego korkowego, czyli opłat za wydawanie zezwoleń. Czy te środki są faktycznie przeznaczane na profilaktykę, na inwestycje w zdrowie, w tym w zdrowie psychiczne i walkę z uzależnieniami, czy też na inne zadania? Jako posłowie często spotykamy się z takimi różnymi pomysłami wydatkowania tych środków, które powinny być spożytkowane właśnie na przeciwdziałanie, na edukację mającą na celu ograniczenie spożycia. Czy takie dane były analizowane?

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Proszę bardzo. Głos oddaję przedstawicielom Najwyższej Izby Kontroli.

Pełniący obowiązki dyrektor Delegatury NIK w Poznaniu Andrzej Aleksandrowicz:

Dziękuję, panie przewodniczący. Szanowni państwo, odpowiadając na pytanie pani poseł Szczurek-Żelazko, dlaczego tylko te podmioty. Skontrolowaliśmy kluczowe podmioty w tym obszarze i tutaj oczywiście w naszej praktyce nigdy nie jest tak, że jesteśmy w stanie skontrolować wszystkie instytucje, wszystkie organy i zastosować próbę, która będzie kompletna w odniesieniu do wszystkich podmiotów zobowiązanych do obowiązków w określonym obszarze funkcjonowania państwa. Niewątpliwie te, które zostały przez nas wytypowane, pozwalają na sformułowanie wniosków końcowych, konkluzji i rekomendacji, które przedstawiliśmy.

Co jest również ważne i odpowiada na drugie pytanie pani poseł: to nie jest jedyna kontrola, którą prowadziliśmy w ostatnim czasie w obszarze realizacji przez instytucje państwowe zadań określonych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Nasza delegatura od wielu lat specjalizuje się już kontrolach ogólnopolskich, również w tym obszarze. Wiele kontroli już przeprowadziliśmy. Jak wspomniałem w czasie prezentacji, to jest w sumie kilkaset kontroli, które przeprowadziliśmy w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Kontrolowaliśmy procedury przymusowego kierowania na leczenie osób uzależnionych od alkoholu. Kontrolowaliśmy również skuteczność profilaktyki uzależnień od alkoholu i narkotyków, o której pani poseł wspomniała. W informacji o wynikach tej kontroli również zawieraliśmy oceny dotyczące działań organów, o których pani poseł wspomniała. Prowadziliśmy dwie ogólnopolskie kontrole dotyczące wykorzystania przez samorządy dochodów z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych – to te korkowe wspomniane przez panią poseł.

Te informacje są przestrzeni publicznej dosyć często cytowane, na naszej stronie Najwyższej Izby Kontroli również są dostępne w każdej chwili. Ten obszar był przez nas wielokrotnie badany – nie tylko w ramach kontroli koordynowanych, lecz także doraźnych – na terenie całej Polski. Niestety z wykorzystaniem środków z korkowego jest generalnie niedobrze. Formułowaliśmy w większości przypadków krytyczne oceny samorządów. One w części wynikały z niedoskonałości prawa, które w pewnym zakresie pozwalały gminom na różnego rodzaju nadinterpretacje uprawnień, które na nich spoczywały. Oczywiście pomijam przypadki w sposób oczywisty pozostających w sprzeczności i naruszających cele i możliwości wykorzystania tych środków przez samorządy.

Jeśli chodzi o kwestię poruszoną przez panią poseł, dotyczącą możliwości ograniczenia kompetencji samorządów, to pozwolę sobie tylko przypomnieć – te rozwiązania, o których mówiliśmy w toku prezentacji, jak i które państwo widzą w informacji o wynikach kontroli, te narzędzia, które samorządy mają już od wielu lat, nie funkcjonują. Tutaj nie ma chyba innej drogi niż zastosowanie innych sprawdzonych rozwiązań, które funkcjonują w wielu państwach na świecie. My nawiązujemy do wypowiedzi ekspertów, ale również do praktyki i danych statystycznych wynikających z doświadczeń wielu państw. Niestety to narzędzie się nie sprawdziło. Jak państwo widzieli, nie działa, absolutnie nie działa.

Pan poseł Gawron słusznie zauważył, że tutaj interesy ekonomiczne i troska o przedsiębiorców przerażają. Natomiast chyba w perspektywie dłuższej samorząd jednak powinien bardziej dbać o życie i zdrowie swoich mieszkańców niż tylko o kwestie ekonomiczne przedsiębiorców. Stąd też naszej ocenie należy zastosować inne narzędzie do osiągnięcia celów, o których mówi ustawa.

Jeszcze raz podkreślam, te rekomendacje wynikają z wielu ekspertyz, również posiadanych przez PARPA, ale wynikają również z doświadczeń wielu państw na całym świecie.

Z mojej strony to wszystko. Wydaje mi się, że pan poseł Gawron, dzieląc się refleksjami dotyczącymi tego problemu, nie sformułował pytań, na które byłbym zobowiązany odpowiedzieć. Dziękuję bardzo.

Przewodniczący poseł Tomasz Ławniczak (PiS):

Dziękuję bardzo.

Czy ktoś z przedstawicieli korporacji samorządowych chciałby jeszcze zabrać głos? Nikt.

Szanowni państwo, podsumowując, tylko powiem, że z uwag, które wypowiedzieli nasza koleżanka i nasz kolega z Komisji oraz pani dyrektor Katarzyna Łukowska, rewolucji od razu nie zrobimy. Natomiast krokami, które są w horyzontalnych granicach władzy ustawodawczej i wykonawczej do zrobienia, są przede wszystkim ograniczenia, nawet zniesienie, reklam napojów alkoholowych w mediach. Tutaj był spór publiczny bodaj kilkanaście lat temu na ten temat. Przedsiębiorcy, że tak powiem, wygrali ze sferą publiczną.

Druga rzecz to zdecydowane wyodrębnienie w poszczególnych sklepach, w poszczególnych punktach dystrybucji alkoholu stanowisk z alkoholem od dystrybucji innych towarów. W tej chwili alkohol jest sprzedawany już nie tylko w sklepach spożywczych czy

w hipermarketach, lecz także w sklepach z artykułami drogeryjnymi jako jeden z wielu segmentów. Jeżeli ktokolwiek z klientów spotyka się z alkoholem – szczególnie mówię tutaj o młodym pokoleniu – jako ogólnodostępnym towarem, który można kupić jak każdy inny drogeryjny czy żywnościowy towar, to wtedy młodego pokolenia nie kształtujemy w sposób właściwy.

Szanowni państwo, dziękuję za tę dyskusję. Zamykam ją.

Na tym porządek dzienny został wyczerpany. W związku z tym zamykam posiedzenie. Informuję jednocześnie, że protokół z posiedzenia Komisji z załączonym pełnym zapisem jego przebiegu będzie do wglądu w sekretariacie naszej Komisji w Kancelarii Sejmu. Dziękuję bardzo.